

Somos Zsuzsanna

SKÓCIAI SZENT MARGIT, AZ ÁRPÁD-HÁZI KIRÁLYLÁNY

Budapestről Pécs felé haladó hatos számú főút két oldalán, Pécshez közel, a Keleti-Mecsekben van Mecseknádasd, a középkorban Nádasd: a főút mindkét oldalán egy-egy középkori várrommal, az egyik Schlossberg, a másik a magaslatokon álló Réka-vár. A főútról jól látszik az útszéli temetőben lévő Árpád-házi korból származó templom is. A faluban lévő Szent György templomban van egy hatalmas méretű festmény, amely *Skóciai Szent Margitot* ábrázolja (1. kép). Ezt a festményt Skócia egyháza adományozta a templomnak. A templomban van még egy Skóciai Szent Margitot ábrázoló alkotás, egy szobor, amely a Réka-vár köveiből emelt talapzaton van (2. kép).

Skóciai Szent Margitot ábrázoló festmény (1. kép)

A magyar levéltári források, Árpád-házi oklevelek szűkszavúak, csak egy birtokadományozó oklevélben maradt fenn utalás arról, hogy az adományozott birtok határos a nádasdi britek (terra britannorum) földjével. E csodálatos természeti szépségekben, adottságokban gazdag táj már a római időkben is fontos szerepet játszott, itt volt az

Eszékről Budára vezető hadiút. Egyes források szerint Szent István fiának, Imre hercegnek élete is itt szakadt meg egy vadászaton. De hogyan vált e terület a britek földjévé? A történet messzire nyúlik térben és időben is: 1016-ban a britek királya *Vasbordájú Edmund* néhány hónapos uralkodás után a dánokkal vívott harcokban meghalt. Az angol trónt a dán *Nagy Kanut (Cnut)* foglalta el, akit fiai követtek a trónon. Vasbordájú Edmund két apró fiúgyermeket (lehetséges, hogy ikreket) hagyott maga után, *Edward* és *Edmund* hercegeket, akiket svéd származású anyjuk miatt a svéd udvarba menekítettek. A gyermekek nem kaptak sem itt, sem Kijevben, sem Lengyelországban menedéket, végül Szent István magyar király fogadta be őket esztergomi udvarába, aki hamarosan kijelölte a hercegek számára tartózkodási helyül a nádasdi birtokot, nevelőjük valószínűleg Szent Gellért volt. Edmund még gyermekként meghalt, *Edward* Szent István védelme alatt nőtt fel: feleségül vette unokáját *Ágotát*. Lakóhelyük minden bizonnyal a Réka-vár lehetett (sajnos, pénz hiányában a többször megkezdett ásatások mindig megakadtak, ma is tisztázatlan a helyzet). A házaspárnak három gyermeke született: *Margit*, *Krisztina* és *Edgár*. A gyermekeket a bencések oktatták, elveiknek megfelelően imádságra és munkára („*laborare est orare*”) 1057-ig, amikor meghívást kaptak Angliába. Ugyanis a politikai helyzet megváltozott: az oligarchák kiűzték a dánokat, és Vasbordájú Edmund féltestvére, *Hitvalló Edward* lett a király. Hitvalló Edward normann származású anyja révén szigorú bencés szabályok szerinti nevelést kapott, ennek megfelelően is élt, a királyi udvar inkább egy kolostorhoz hasonlított, mint királyi udvartartásra. Gyermektelen lévén, meghívta a trónra a jogos örököst, a Magyarországon élő és ott felnevelkedett Edward herceget és családját. Sajnos, a partraszállás után a családfő máig tisztázatlan körülmények között meghalt, nem is találkozott nagybátyjával. Edward családja az angol királyi udvarban nyert menedéket. Ugyanezen időben az angol udvarban tartózkodott a skót trón jogos

A *hastings*-i csata

örököse, *Malcolm*, akinek apját, *Duncan* királyt a Shakespeare drámából oly jól ismert *Macbeth* (Skócia királya 1040-1057) ölte meg. *Malcolm* herceg a Magyarországról érkezett családtagokkal nagyon jó viszonyt alakított ki, 1054-ben sereget gyűjtött, visszafoglalta örökségét, a döntő ütközetben *Macbeth* is elesett.

1066-ban meghalt *Hitvalló Edward*, a trónviszályban az oligarchák egy része nem tekintette trónörökösnek a Magyarországról érkezett herceget, *Edgárt*, mert apja nem volt koronás király és nem született angol földön. *Edgár*, valószínűleg életét féltve – apja esetéből okulva – le is mondott trónigényéről. Ekkor választották meg egyöntetűleg az oligarchák királlyá *Haroldot*, *Godwine* earljének fiát *III. Harold* néven. *Harold* két évvel azelőtt hajótörést szenvedett, és életét a normann herceg, *Vilmos* (a későbbi *Hódító Vilmos*) mentette meg: cserébe *Harold* felajánlotta *Vilmos*nak az angol trónt.

1066-ban *Vilmos* értesülve a királyválasztásról, haragra gerjedt, és pápai áldással seregeket gyűjtött az angol trónért: ez volt a híres *hastings-i csata*, amely 1000 évre eldöntötte az angol trón sorsát.

Skóciai Szent Margit szobra (2. kép)

1066 augusztus végén *Vilmos* készen állt a harcra. Az első ütközetben győztek az angolok, majd visszavonultak mélyen angol területre. *Vilmos* azonban ezt nem hagyta annyiban, újabb seregeket gyűjtött, méghozzá egy, az angolok/szászok számára ismeretlen „harc gépet”, a lovakat akarta bevetni a csatába, amelyeket harapásra és gázolásra képeztek ki (az angol sereg csak gyalogságból állt). Napokig vesztegelt *Vilmos* a seregeivel a normann partokon megfelelő széljárásra várva, amíg ez bekövetkezett, és villámgyorsan ismét *Hastings*-nél termett. Az angol királyi sereg ekkor már 400 km-re volt, a hírré azonban megindult Dél felé. A végső ütközetben a gyalogságból álló angol sereg egy magaslaton állt pajzsfalat képezve, ami javította esélyeiket. *Harold*, a király az első sorban, a pajzsfalban harcolt: egy nyíl fúródott a szemébe, holttestét sosem találták meg. A király halálhírére felbomlott az angol sereg. *Vilmos* jó stratégának bizonyult, a pajzsfal megbontásával, harci gépeivel, a lovakkal győzött, bevonult Londonba és királlyá koronáztatta magát. Így alig 10000 normann, akik a nyelvet sem beszélték, uralkodott több százezer angol felett.

Skóciai Szent Margit élete (1046-1093)

1057-ben, amikor Magyarországról megérkezett a család Angliába, *Margit* 12 éves volt: sudár, szép, magas, nagyon művelt és ügyes a kézmunkában (arannyal készült hímzéseit templomban használták, mint „*Opus Anglicum*”), több nyelven beszélt, írt/olvasott latinul, csakúgy, mint testvérei.

Harold királlyá koronázásakor azt tanácsolták a családnak, hogy térjenek vissza Magyarországra: el is indultak hajóval, azonban ez rettenetes viharba keveredett, a szél Északra sodorta, majd partra vetette őket *Dunfermline*-ban, a skót királyi lakhelyen. Az öblöt, ahol kikötöttek, ma is *Szent Margit Reményének* nevezik. *Malcolm*, a király akkor már özvegy volt, egy fiú apja, szeretettel fogadta a királyi családot udvarában (amely inkább hasonlított egy kiégett helyhez, mind egy királyi udvartartáshoz). *Margit* ekkor 20 éves volt, nagyon primitív élet fogadta: nagy volt a szegénység,

a nép csak névleg volt keresztény (Szent Columba 500 évvel azelőtt vitte a kereszténységet Skóciába Írországból, ami szinte már feledésbe is ment, a templomi élet nagyon alacsony fokú volt). Mindez azért volt, mert állandó volt a skandináv kalózok támadása Skóciában, nagy pusztítást végeztek.

Malcolm ekkor 40 év körül volt, a kor szokása szerint írástudatlan, de nagyon jó szándékú. Mindig is vonzódott Margithoz, aki azonban inkább a kolostori életet kívánta volna, mígnem bárati nyomásra mégis belement a házasságba: 1070-ben volt az *esküvő*.

Margit megreformálta a vallási életet Skóciában, vallási vezetője a bencés Turgot segítségével, aki később életrajzát is megírja. Margit (neve a görög margaron, gyöngy szóból ered, ezért *Skócia gyöngyének* is nevezik) rámutatott, hogy a skót történelemben a kelta korszak legnagyobb alakja Columba, és a kereszténységet méltó helyére emelte. Bár csak királyné volt, de nagy hatással volt férjére és a skót törzsi vezetőkre: elég volt a főnököket megnyernie, azokkal együtt a nép is megtért (ez szinte csoda volt, mert a kelta törzsek nagyon vigyáztak szabadságukra, a reformokat általában elutasították). A király csókolgatta Margit szent könyveit, és a templom számára saját kézzel kovácsolt tárgyakat. Margit nemcsak Istent, de a szegény népet is nagyon szerette, Krisztus szolgáljaként cselekedett, ennek bizonyítékai:

- bárki *hozzáfordulhatott* bajával: a kor szokásának megfelelően Dunfermline mellett egy követ, ahol a királyné a hozzá fordulókat fogadta, ma is *Szent Margit kövének* nevezik,
- *jótekmeykodott*: minden reggel a királyi udvarban a királyi párral együtt reggelizhettek szegények és gyerekek, a legkisebbet ölbe vette és saját kanálával etette meg,
- *Szent András ereklyéjét* a VIII. században hozták a pictek Skóciába, a számára emelt Szent András templomban helyezték el, aki így vált Skócia védőszentjévé. Margit buzdította az embereket, hogy vegyenek részt *zarándoklaton*, számukra ingyen hajókat és szállást biztosított, ahol ezek kikötöttek (Forth Bridge), a két oldalán lévő házsort ma is „North and South Quinsferry”-nek nevezik,

- *Szent Columba egy kis szigeten, Ionában* létesített egy kolostort, amely a svéd támadások miatt romokban hevert, svéd fennhatóság alá tartozott. Malcolm király visszaszerezte a szigetet, Margit újjáépíttette, benépesítette a kolostort, ma is létezik, ősi iratokat, köztük egy Bibliát őriz,
- *zsínatokat* hívott össze az egyházi élet megújítására,
- *a lovagi életet* megreformálta, megnevesítette.

Ezért írják a krónikák róla, hogy nem volt nálánál szebb jellem a skót történelemben, „minden tisztaság és szentség inkarnációja volt”.

Margitnak *nyolc gyermeke* született, hat fiú és két lány:

fiai: Edward csatában esett el, Aethelred fiatalon meghalt, Edmund a család fekete báránya volt, a három legfiatalabb fiú egymást követte a trónon: Edgar, Alexander és Dávid, aki I. Dávid néven 24 évig uralkodott, uralma aranykor volt, ő fejezte be anyja munkáját,

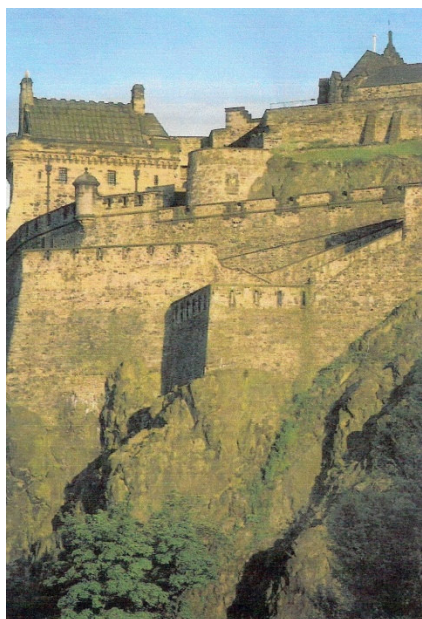
lányai: Matilda I. Henrik (aki angol királyként egyesítette a normann és szász vonalat) angol király felesége, lányuk Matilda V. Henrik felesége lett, Mary Boulogne grófjához ment feleségül, lányuk István angol király felesége lett.

Margit gyermekei mind a skót, mind az angol királyi családban jelentős szerepet játszottak.

Margit tanítása gyermekeinek: „*ha szeretitek Istent, felvirágozik az életetek és örökké boldogok lesztek*”.

Margit halálakor még nem volt 50 éves, fia Edgár körében hunyt el kezében egy fekete keresztet tartva, 4 nappal élte túl férjét, Malcolm királyt és legidősebb fiát Edwardot, akik csatában estek el. Utolsó szavaival köszönetet mondott Istennek és imádkozott. Távozása olyan csendes volt, hogy azt gondolták, lelke az örökkévalóság nyugalmaiba és csendjébe távozott.

A vulkáni eredetű sziklacsúcsos magasodó edinburgh-i vár (3. kép) egy ősi erődítmény, a város legtöbb pontjáról látható. I. Dávid uralkodása idején már biztosan vár állt itt, ha nem is ebben a mai formájában. A vár legrégebbi részét, a normann építészet remekét használta lakhelyül Margit, amely ma a róla elnevezett *Margit kápolna* (4. kép).

Az edinburgh-i vár (3. kép)

Margit kápolna az edinburgh-i várban (4. kép)

Szent Margjt kápolnája

A kápolna a Canterbury székesegyházzal egyidős, az építtetője is azonos volt, Lanfranc. A kápolna stílusa normann, valószínűleg sok ilyen volt Skócia-szerte akkoriban. Mérete kicsi: 14 láb széles, 32 láb hosszú, a szentély ívét I. Dávid építtette anyja emlékére (5. kép) (ő létesítette a Holy Rood apátságot is). Ma látható alakját úgy rekonstruáltak, ahogy Margit életében kinézhetett. A kápolna Szent Margitot ábrázoló vitrázsának eredetijét Viktória királynő készítette (6. kép).

A Margit kápolna oltára (5. kép)

A kápolna Szent Margitot ábrázoló vitrázsa (6. kép)

IRODALOM

- 1./ Dümmerth D.: Az Árpádok nyomában. Panoráma, 1976.
- 2./ L. Menzies, R.A. Knox, R.S. Wright St. Margaret Queen of Scotland and her Chapel. Ed: Edinburgh Castle.
- 3./ Skóciai Szent Margit. A mecseknádasdi templom kiadványa.

Somos Zsuzsanna

ENDRE HERCEG SÍRJA A NÁPOLYI DÓMBAN, ÉS AZ AACHENI MAGYAR KÁPOLNA

Történelmi előzmények

1272 júliusában megszületett *V. István* magyar király elhatározása, hogy szövetsége megerősítéseként két gyermekét az Anjou-családdal házassítja ki: *lányát* Máriát Anjou II. (Sánta) Károly feleségének, *fiának*, a trónörökösnek (a későbbi IV. Kun Lászlónak) Anjou Izabellát szánta feleségül. Mindkét fél nagyjelentőséget tulajdonított ennek a szövetségnek: voltaképpen a Capetingek és Árpád-háziak találkozása volt ez.

V. István hirtelen halála (1272) után óvta ez a szerencsés kézzel elindított külpolitika az országot. *IV. (Kun) László* király ellentmondásos egyéniség volt: a kunokkal és a tatárokkal dacosan barátkozott, a magyarok felett csak származása miatt uralkodhatott, lassan minden tekintélyét elvesztette. A megtorlást éppen a legjobb barátaitól kapta: 1290. július 10-én Kőrösszeg mellett, álmában a 28 éves királyt a kunok összekaszaboltak. *IV. László* gyermektelenül halt meg. Nápolyban élő testvére, *Mária* királyné azonnal bejelentette trónigényét: 1292. jan. 6-án kelt *proklamációjában* kijelentette, hogy magát tekinti Magyarország királyának, és e jogon a trónt legidősebb fiának, *Martell/Kalapács Károlynak* adja át.

Magyarországon kialakult trónviszályból végül *Martell Károly* került ki győztesen. Fia *Károly Róbert/Caroberto* (+1342.) követte a trónon, aki néhány esztendő után, amikor megszokta a magyar királyságot, maga is magyarrá változott: Polóniából vette gyermekei anyját, *Erzsébetet*, gyermekeivel magyarul társalgott, elfeledte gall beszédét és köntösét, udvarában (Visegrádon) zömmel magyarok tartózkodtak.

II. Sánta/Károly nápolyi király 1309-ben hunyt el, legidősebb fiának (*Martell Károlynak*) örököse a magyar trónon ült, második fia pap (Toulouse-i Szent Lajos) lett, így pápai hozzájárulással – az öröklési rend megsértésével – harmadik fiára, *Róbertre* (Bölcs) hagyta királyságát és tartományait (Provence, Piemont, Forcalquier):

sem ő, sem a pápa nem tartotta volna üdvösnek, hogy a nápolyi trón és a magyar királyság egyesüljön, ez volt a dinasztia érdeke.

Károly Róbert magyar király, mint a legidősebb fiú utóda jogot formált az örökségre: nagyapja halála után rögtön követséget menesztett a pápához, és tiltakozott nagybátyja trónralépése ellen. *Róbert* király egyetlen fia 1328-ban meghalt, két kislány *Johanna* és *Mária* maradt utána. A király az idősebbik kislányt tekintette a korona örökösének. Mivel a női trónöröklés akkoriban szokatlan és vitatott volt, és a magyar király jogosan támasztott igényt a nápolyi királyságra, nemcsak *Károly Róbert*, hanem fiai (*Lajos és Endre*) trónigénye is aggodalommal töltötte el *Johanna* nagyapját. *Róbert* király végül úgy döntött, és ezzel a pápa is egyetértett, hogy a magyar uralkodóval szövetségre lépve *házassággal* pecsételje meg – több egyeztetés után – a kapcsolatot a magyar király kisebbik fia, *Endre herceg beházasodik a nápolyi királyságba, és ketten fognak uralkodni Johannával*. Ennek megfelelően 1333-ban a magyar király nagy pompával megjelent a nápolyi udvarban kisebbik fiával, a *6 éves Endrével együtt, aki eljegyezte a 7 éves Johannát*. A magyar király 4 hónapot töltött ősei örökében, majd hazatért. A kis herceg magyar kíséretével (akik közt ott volt dajkája, *Erzsébet*, szolgálói: *Csér* nembeli *Péter* és fia *Tamás*, aki egy évig nevelője is volt), ottmaradt az udvarban a kor szokásainak megfelelően, hogy ott nőjön fel, ahol uralkodni fog. Természetesen a nápolyi udvar és a nagyurak nem örültek a jövevénynek. Kétes származású kereskedők és szobalányok magas rangot nyerve „keverték a kártyát” a nápolyi udvarban. *Andrásnak* nehéz helyzete volt, magyar környezete is elszigetelte. Nevelőjéről, a grófi származású *Róbert* ferences szerzetesről a pápai legátusként jelenlévő *Petrarca* elítélően nyilatkozott, viperának, piszkos disznónak nevezte, miközben magát a herceget, „a nemes- és nagylelkű ifjút” úgy látta, mint aki bűnös környezetben él. *Endre herceg* katonai ne-

veléséről egy olasz lovag gondoskodott. *Boccaccio* és mások viszont durva, faragatlan fickónak nevezték a herceget, messziről jött barbárnak...

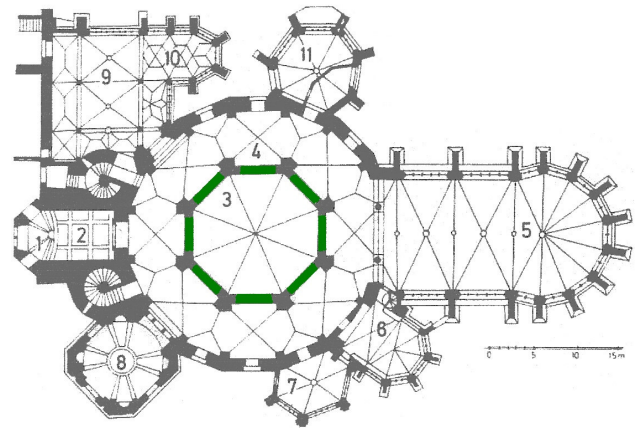
Mindenesetre Endre herceg ellenséges környezetben élt, sosem illeszkedett be a nápolyi udvarba, és erről szülei is tudtak. 1342-ben Endrét lovaggá ütötték, megülték az *esküvőt*, Endre Calabria hercege címet kapta. Az esküvő után hamarosan meghalt Károly Róbert király (1342. július 16.), ami alkalmat adott Róbert királynak, hogy megszegje a magyar királynak adott szavát, *megváltoztassa végrendeletét*: a trónt kizárólag Johanna örökölje, őt koronázzak meg, ő uralkodjék eleinte kormányzótanáccsal, majd 25 éves korától önállóan, Endre csak a királynő férje címet viselhesse. Johanna halála esetén a trón hűgára, Máriára szálljon, az ő utódai uralkodjanak. *Petrarca* ekkor melankolikus előérzettel tekintett az ifjú párra, Endrere és Johannára: egyik levelében írja: „sok farkas őrzésére bízott két bárányt” látott bennük.

Johanna az első perctől kezdve határozott volt, nem tűrt meg maga mellett semmiféle régens-tanácsot, a saját feje után intézkedett, kicsapongó hajlamú volt, az udvar mindenben neki kedvezett. Követjárás útján a magyar udvar tudomást szerzett mindenről. Közben már *Lajos lett a magyar király* 16 éves korában (1342. júl. 21.), aki szigorú, kemény kezű uralkodó volt, az első igazán magyar az Anjouk között. A magyar király azonnal diplomáciai érintkezésbe lépett a pápai udvarral: *kérte Endre herceg megkoronázását*. Közben *Erzsébet magyar anyakirálynő* útra kelt 1343 nyarán, hogy személyesen győződjön meg a nápolyi udvarban zajló eseményekről: útjára annyi arannyal érkezett, mint amennyi nem volt Itáliában, „mióta Augustus császár behunyta szemét”. Az anyakirálynő úti célja sikere érdekében a *zarándokok útját követte*: Nagy Károly német-római császár koronázó városán, *Aachenen keresztül*.

A Szentföld eleste után Róma és Compostella vált a zarándokutak célpontjává, egyik fontos állomás, amelyet a zarándokoknak érintenie kellett, Aachen volt.

Erzsébet magyar anyakirálynő Aachenben

Aachent Nagy Károly német-római császár tette „Roma secundává”: udvarában összegyűjtötte a művészeket, teológusokat, skolasztikusokat és költőket. Birodalmi palotáját római modell alapján építtette fel, ami ma csak részleteiben látható: a Városháza a királyi palota megmaradt és átépített része (amelyben egy folyosón vannak kifüggesztve Aachen város díszpolgárai, köztük Horn Gyula és Konrád György fényképe – én magam nem látam). A *birodalmi palota kápolnája* – számos bővítés után – ma a *Dóm része, az oktagon* (1. kép: 3. számú részlet).

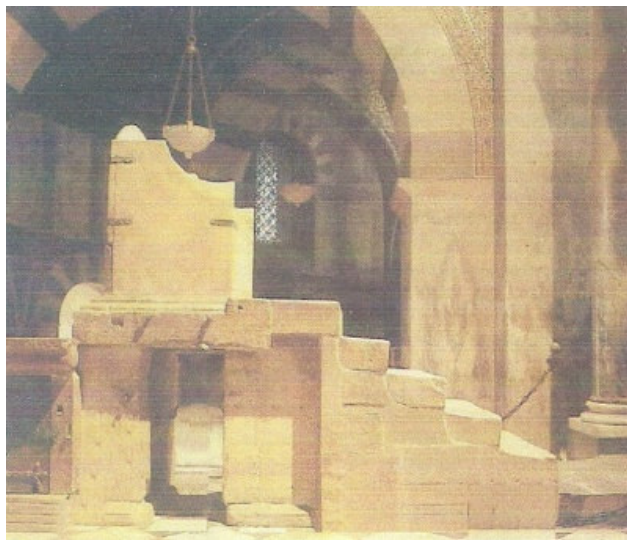

Az oktagon (1. kép)

Nagy Károly által eredetileg felépíttetett kápolnát a Szűz Anyának szentelték fel, alapjait 768-ban rakták le, mintájául a Ravennában Justinianus által 547-ben építtetett templom szolgált. Az oktagon (nyolcszögletű) alapján lévő mozaikot Ravennából, az oszlopokat Rómából hozatta a császár pápai engedéllyel. A kápolna alá temették el a császárt (814. jan. 28.) ülő helyzetben, teljes királyi ornátusban (koronával a fején), így talált rá 1000. tavaszán III. Ottó császár. Az oktagon körnek látszik, bár valójában tizenhat szögletű, mivel a belső térben 4 darab páros oszlop váltakozik dongaboltozattal, kör benyomását keltve a látogatóban. Itáliából került a templomba a márványszarkofág és a bronzszobrok. A galéria rácsai bronzból készültek Aachenben, itt készült Nagy Károly szobra is. Az eredeti kápolna bővítéseként 1400 után épült meg a gótikus szentély, ez is boltozatos.

MAGYAR EMLÉKEK KÜLFÖLDÖN

Minden hét évben a templom a zarándoklat része, amikor is közszemlére teszik a Nagy Károly által összegyűjtött *ereklyéket*, mint: Szűz Mária köpenyét, amit Jézus születésekor viselt, Jézus Krisztus ágyékkötőjét, Keresztelő Szent János halotti leplét, Szűz Mária és Jézus Krisztus övét, Jézus Krisztus flagellumának (korbácsának) kötelét. Az ereklyéket egy 1238/39-ből származó ládában tartják, egyik kulcsát a templomban, a másikat a Városházán őrzik.

Egy kőtömbből faragott hun trón, s z ó l ó s z é k az aacheni dómban (2. kép)

A főbejárat melletti galérián fent látható *Nagy Károly trónusa* (2. kép): maga a trónus pódiumon áll, hat lépcső vezet fel hozzá, így a trónus maga a hetedik fokozat. A trónus a bibliai Salamon király trónusa alapján épült fából márványborítással. A *márványlapok Pontius Pilatus jeruzsálemi palotájának nagy terméből* valók, ahol Jézus is megfordult, így a lapokat érintette a Megváltó. A trón érdekessége az egyik oldalon a márványtáblába bekarcolt kockajáték, amely még padló formájában az őrt álló/szolgalatban lévő katonák idejének agyonütésére szolgálhatott.

A trónus alakja nagyon hasonlít a *Magyar Szent Korona trónus-ábrázolásaihoz*, amelyen a Teremtő Isten és az ítélő Isten, Jézus Krisztus ül, sőt a Santa Fe-ben (Spanyolország) lévő Szent Fides ereklye trónusához is, amely valójában egy hun fejedelmi trónus volt.

Feltűnő, hogy a lépcsősor mögött, *a trón alatt egy kapu* van, amelyen – a zarándoklat sikere érdekében – az embereknek át kellett haladniuk (a

mai átlagos testsúllyal ezt bajosan lehetne keresztül vinni). A kapunak fontos szerepe volt a régi szellemi életben.

A téli nap születése a két hegyfok közötti "kapuból"¹

Ur Nammu a "kapun" ülve hozza törvényeit²

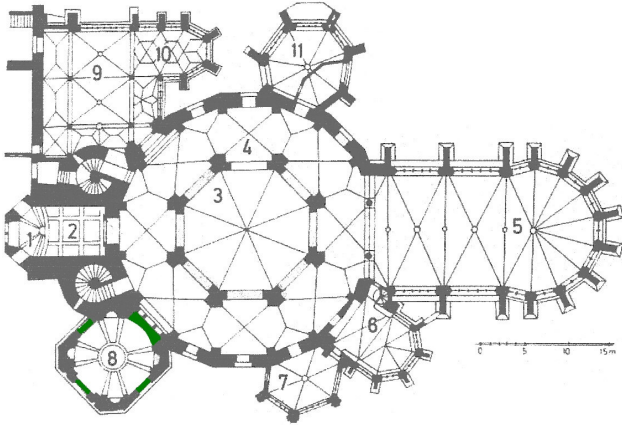
A Magyar Kápolna Aachenben

Erzsébet magyar anyakirályné Aachenbe érkezve aranyat adott egy *magyar kápolna* felépítésére: ez a főbejárat melletti ma négyszög alapú építmény (3. kép: 8 számú részlet), előtte *Varga Imre Szent István szobra* áll (4. kép). Az eredeti kápolnát 1367-ben emelték gótikus stílusban,

¹ Gyárfás Ágnes: Tur-án népének nyelvén. MBE. Miskolc, 2004.

² Badiny Jós Ferenc: Káldeától Ister Gamig I-III. Szigeti Gábor Kiad. 2000.

amelyet az 1656-ban pusztító tűzvész után barokk stílusban Moretti tervei szerint építettek újjá: a kápolna négy sarkában egy-egy szobor *Szent Istvánt, Szent Imrét, Adalbert püspököt és Szent Lászlót* ábrázolja.

A magyar kápolna Aachenben (3. kép)

Szent István szobra Aachenben (4. kép)

Erzsébet anyakirálynő Nápolyban

Az anyakirálynő eredeti szándéka az volt, hogy hazaviszi fiát, ha valóban olyan rossz a helyzet. Mivel ez óriási botrányt keltett volna, Johanna és a nápolyi udvar mindent megtett, hogy az anyakirálynő megnyugodjon. A királyi ház rokona ke-

zességet vállalt Endre sérthetlenségéért, bár az anyakirálynő *amuletteket* is vitt fiának, egy gyűrűt és egy nyakba valót, amely mérge és vas (tőr) ellen biztosított védelmet. Híveket bőkezűségével igyekezett szerezni. Később azt írta a pápának, hogy már Nápolyban figyelmeztették, hogy meg akarják ölni Endrét. Ha ezt valóban tudta, akkor részéről könnyelműség volt hazautazni: tengeri úton tért haza. 1344 év elején a pápa és a bíborosok gyűlése úgy határozott, hogy *megengedi Endrének a királyi cím használatát, és a pápai legátus meg fogja koronázni*, de csak mint a királynő férjét, semmiféle hatalmat nem nyer ezáltal. Az anyakirálynő többet akart fiának, mint a pusztá címet, mégis megelégedett ennyivel azt remélve, hogy később mégis rendeződnek a dolgok.

1343 őszén megjelent a *pápai legátus* és függesztette a kormányzótanácsot, megpróbálta rendbe hozni a szétzilált államügyeket, igyekezett gátat vetni a királynő pazarlásának. Johanna követeket küldött a Szentatyához, hogy rendelje vissza a legátust, amivel Endre koronázását megakadályozhatja. A pápa valóban visszahívta legátusát, a koronázás késett.

1345 januárjában ismét *pápai legátus* érkezett Nápolyba, de őt is hamarosan visszarendelték. A magyar királyi család mindeközben óriási ajándékokkal akarta a pápát maga felé hajlítani. Közben *Johanna előbb beteg, majd állapotos lett, a házaspár viszonya megjavult*.

A pápának jutott óriási pénz elérte hatását: a *Szentatya megírta, hogy nem hajlandó tovább halogatni Endre megkoronázását*. Endre ekkor boldog volt, *zászlókat készíttetett*: fehér lepedőn fekete hímzéssel bilincs, felette bárd, felette királyi korona Endre kezdőbetűjével. Ezt a nápolyi udvar fenyegetésnek (leszámolásnak?) vélte.

A gyilkosság

1345. szept. 18.-án a királyi udvar vadászatra készült: estére *Aversában* szállt meg a királyi pár, a vár falain kívül egy kolostorban (a királynő, aki ekkor előrehaladott másállapotban volt és férje, a herceg közös szobában aludtak), az udvar tagjait a várban szállásolták el. Itt akarták végrehajtani az összeesküvők a gyilkosságot. Éjjel a herceget kihívták egy üzenet hírével, majd *hurkot vetettek*

nyakába és megfojtották. A menekülő erős fiatal-ember nem térhetett vissza a hálószobába, mert azt belülről bereteszelték... A herceg kiáltozására dajkára sietetett segítségül, aki felverte a kolostort. A kiáltozás megzavarta a gyilkosokat, földre rántották, összerugdalták, és az erkély rácsára akasztották. A gyilkosok hittek az amulettek erejének, ezért választották ezt az eljárást a herceg megölésére.

1345. szeptember 24-én megszületett a kis *Martell Károly*, aki Endre dajkája, Erzsébet szerint apjára hasonlított. A dajka nevelte, míg 1348-ban, Johanna egyetlen gyermekeként elhalálozott.

Endre herceg sírfelirata a nápolyi Dómban

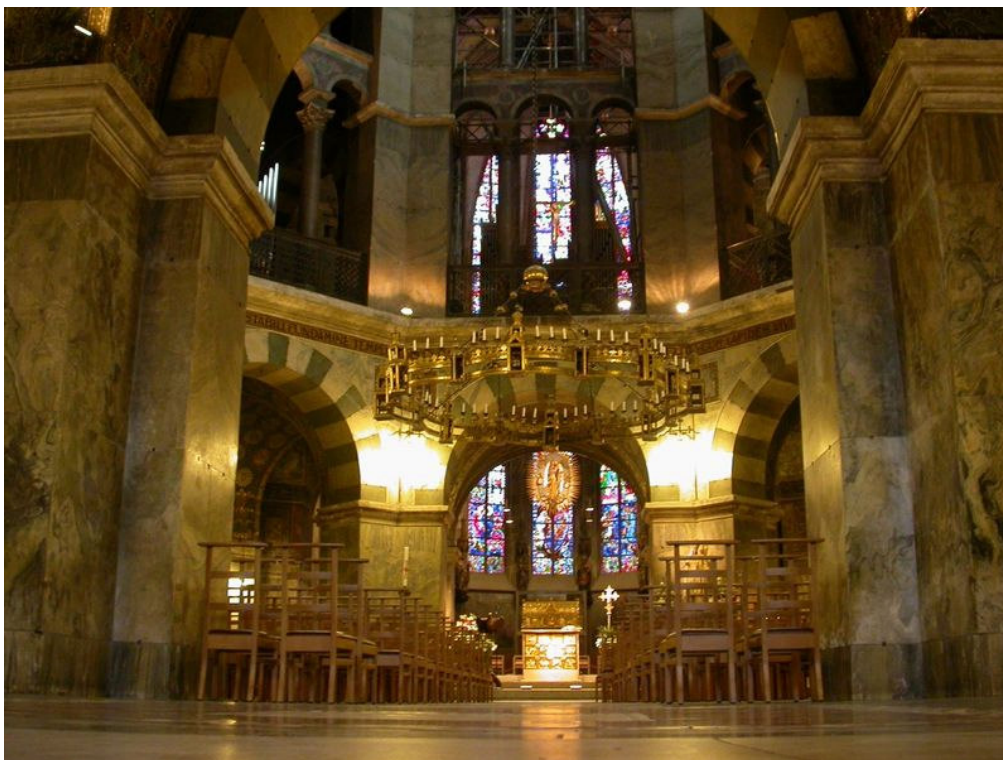
2002-ben jártam Nápolyban. A dóm valóban impozáns, a bejárati ajtó felett egy hatalmas *relief* II. Sánta/Károly királyt és Árpád-házi Mária királynét ábrázolja. Ott van Szent Januarius/Gennario kápolnája is. Nagy nehezen találtam meg *Endre herceg márvány lapját* a főhajó St. Gennario kápolnájával szemközti falán, rossz

megvilágítású helyen, rajta a felirat szabad magyar fordításban: *Itt nyugszik Endre herceg, akin nem fogott a méreg és a tőr, megfojtották* (maga a felirat latin).

Bár egészen addig szabadon fényképezhettem, tartózkodhattam a templomban, mikor elkészültem volna a sírfelirat fényképezésének beállításával, egy ór termett mellettem, és figyelmeztetett, hogy itt nem lehet fényképezni. Leforrázva távoztam, bár némi elégtétel, hogy sok évszázad után is szégyellik magukat!

IRODALOM

- 1./ Dümmerth D.: Az Árpádok nyomában. Panoráma, 1977.
- 2./ Dümmerth D.: Az Anjou-ház nyomában. Panoráma, 1982.
- 3./ Kulcsár Zs.: Rejtélyek és botrányok a középkorban. Gondolat, 1978.
- 4./ A little guide to the Treasury of Aachen Cathedral, Aachen, 1995.
- 5./ Die Schatzkammer des Aachener Domes, Aachen, Domkapitel, 1995.

Az aacheni palotakápolna (Internet)
Jól látható a Világmindenséget ábrázoló remekművű hun csillár